

mr. sc. Elma Čolaković
 Šotrića br. 5, 88104 Mostar
 e-mail: elmacolakovic@hotmail.com

dr. sc. Husejn Musić
 Nastavnički fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru
 e-mail: husejn.music@unmo.ba

UDK 316.772.2 : 159.947.5 – 057.874

ULOGA I ZNAČAJ KOMUNIKACIJE U MOTIVACIJI I VOĐENJU UČENIKA

SAŽETAK

Zavisno od učenika, motivacija može biti prisutna u različitom stepenu i intenzitetu. Polazeći od prethodno navedene konstatacije, glavni cilj rada je bio da se utvrdi u kojoj mjeri i na koji način se komunikacija može povećati, odnosno kako se može utjecati na motivaciju učenika kako bi uspjela u njegovom vođenju. U radu su korištene metoda teorijske analize, komparativna i deskriptivna metoda.

Ključne riječi: komunikacija, motivacija, učenik, nastavnik, nastava.

UVOD

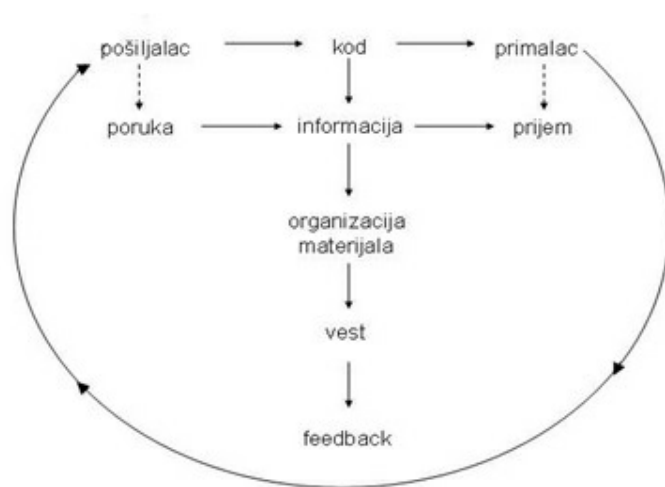
S obzirom da je komunikacijsko biće, čovjek nema mogućnost izbora da li da komunicira ili ne. Čovjek je svakodnevno u situacijama u kojima mora da komunicira. Razgovor nije jedini vid komunikacije. I onda kada šutimo, šaljemo određenu poruku. Da bi se komunikacija odvijala ne mora postojati komunikolog (osoba koja upravlja komunikacijom), ali svakako treba postojati komunikator (osoba koja sudjeluje u komunikaciji). Često, možemo slobodno reći svakodnevno, postavljamo sebi pitanja poput: „Zašto sam to uradila?“, „Kako da savladam tu prepreku?“, „Na koji način da riješim određeni problem?“... Sve su to pitanja koja su u uskoj vezi sa motivacijom.

Motivacija je proces koji živo biće pokreće prema određenom cilju. Nastavnici u školama se nalaze pred pitanjem: „Na koji način motivirati učenika?“ Motivacija učenika za nastavnu jedinicu treba biti prisutna da bi učenik naučio istu. Ukoliko izostane, onda postoji velika vjerovatnoća da je učenik neće savladati. Problem motiviranosti učenika prisutan je u svim školama. Da bismo pomogli takvim učenicima, prije svega trebamo otkriti uzrok problema motiviranosti. Uzroci mogu biti različitog intenziteta, tako da postoji učenici koji nisu motivirani za određeni nastavni predmet, a s druge strane postoje učenici koji ne pokazuju motiviranosti za cjelokupan nastavni sadržaj. Motivacija je jako važan činilac u vođenju učenika.

Bez motivacije tokom nastave, odnosno motivacije i njenih neposrednih sudionika, nema valjanog odgojno-obrazovnog učinka.

KOMUNIKACIJA

Pedagoški leksikon (1996, p. 224) kaže da je „komunikacija (lat. *communicare* — učiniti opštim) proces kojim se nešto čini zajedničkim, međusobno povezuje u zajednicu, saopštavanje ljudi među sobom.“ Komunikacija je proces slanja informacija, sebi ili drugom, najčešće putem jezika.

Slika 1. Komunikacija

(Preuzeto sa: http://www.link-elearning.com/linkdl/coursefiles/286/PK_01_02.jpg)

VRSTE KOMUNIKACIJE	
Personalna	Apersonalna
Verbalna	Neverbalna
Jednosmjerna	Dvosmjerna
Neposredna	Posredna
Autoritarna	Demokratska
Nasilna	Nenasilna

Tabela 1. Vrste komunikacije

Iz ovoga slijedi zaključak da u komunikacijskom odnosu imamo najmanje dvije osobe, jednu koja šalje i drugu koja prima informaciju. Ako je predaja i prenos informacije jednosmjernan, taj proces nazivamo informiranjem, saopćavanjem, priopćavanjem, pa čak jednim dijelom i predavanjem, i sl.

ULOGA KOMUNIKACIJE U MOTIVACIJI I VOĐENJU UČENIKA

Motivacija je jedan od najvažnijih faktora uspjeha u učenju. Kada govorimo o motivaciji u nastavnom procesu, trebamo naglasiti da se ona ne može izgrađivati kroz bezuslovnu poslušnost i mjere pritiska. Naprotiv, ona se može ostvariti uz međusobno uvažavanje i dogovaranje, kroz komunikaciju između nastavnika i učenika. Ako nastavnik uspije kod svojih učenika stvoriti povjerenje i ljubav, onda je uspio i stvoriti ljubav prema predmetu koji predaje (poznato je da neki učenici uče neki predmet jer vole svog učitelja).

U komunikaciji sa učenikom, veoma je bitno koristiti riječi koje podstiču saradnju. Ako učenicima izdajemo naređenja, rijetko će ih izvršiti upravo zbog načina na koji smo im se obratili. Veoma je važno razumjeti da negativne riječi, ponižavanje, zastrašivanje ili omaložavanje, mogu imati loš efekat na samopouzdanje djeteta. „Riječi ‘nikada’ i ‘uvijek’ povećavaju napetost i sukob. Kada kažete ‘ti nikada’ ili ‘ti uvijek’, povećavate teškoće, jer takve riječi obično preuveličavaju problem i vrlo rijetko su tačne” (Miller, 2000, p. 94). Pored riječi koje su najvažnije, bitno je i gledanje, izraz lica i glasovno ponašanje. Uzajamno gledanje se pojavljuje prilikom interakcije, pomoću koje možemo vidjeti koliki je interes za istu. Izrazom lica, pored iskazivanja emocija, i komuniciramo. Nije uvijek bitno šta je rečeno, u motivaciji učenika veoma je bitno i kako, odnosno na koji način je rečeno.

„Uspješan učitelj utječe na učenike svojim primjerom, njeguje s njima dobre odnose i šalje im uvijek jasne poruke“ (Brajša, 1995, p. 90). Mnoga znanja koja su učenici usvojili u situacijama nezainteresiranosti brzo zaborave. To se dešava iz mnogih razloga: nepostojanja interesa za pamćenje navedenog, neuviđanja potrebe zbog čega nešto naučiti... Učenik će s osmijehom na licu ići u školu ako nema strah od iste, ako je naučio gradivo, ali i kada ga nije naučio, jer će mu nastavnik pomoći da ga savlada. „Žak Levin ističe da djetetu treba dati prvo ljubav, a to znači više nego mu ukazati na neku pomoć. Kada dijete i od pet godina pažljivo sluša majku, to ne radi zato što mu majka kaže ‘budi pametan’, već zato što voli majku, pa sluša njen glas i udovoljava joj. U šestoj godini kad dobro uči, ne radi to zato što je ‘škola dobra’, već zato što voli učiteljicu. Ako dijete ne voli učiteljicu, neće dobro učiti. ‘Pa šta biste htjeli da ga naučim. On mene ne voli’, govorio je Didro, zaključuje Levin (1970,15–221)” (Eraković, 1990, p. 38). Otvorenost, srdačnost, iskrenost, emocionalna stabilnost, pozitivnost nastavnika u razredu utječu na motivaciju učenikâ. Ako učenici vole nastavnika, cijene njegovo mišljenje i smatraju da je iskren u onome što govori, te da im zaista želi dobro, bit će motiviraniji za pozitivno ponašanje i učenje.

ODNOS UČENIK-NASTAVNIK

Jedan od glavnih uslova uspješne komunikacije u motivaciji i vođenju učenika jeste uspješan odnos između učenika i nastavnika. Odnos između učenika i nastav-

nika može se posmatrati sa sociološkog, psihološkog, pedagoškog i metodičkog stanovišta. Pedagoški kontakt je jedan od najvažnijih uslova u obrazovanju i odgoju uopće.

Između nastavnika i učenika može se razviti dvostruki kontakt: lični i radni. Lični kontakt se gradi na osjećajima simpatije i antipatije. Lični kontakt gradi se s nastavnicima koje učenici vole i cijene. O čvrstini i dubini ličnog kontakta umnogome zavisi uspjeh u odgojno-obrazovnom radu. S nastavnikom s kojim ih veže lični kontakt, učenici drugačije sarađuju, kod njega uče i sa većom spremnošću primaju razne odgojne utjecaje. Sve to rade jer vole nastavnika. Na zajedničkim zadacima i u zajedničkom radu učenik i nastavnik se zbližuju, pa je u tom slučaju komunikacija sa feedback-om uspješna. Lični i radni kontakt zavisi od brojnih faktora: od postojanja ličnog odnosa prema učeniku, od toga koliko se međusobno poštuju nastavnik i učenik, kakav je odnos učenika prema nastavnom gradivu i prema nastavnom predmetu i od nastavnikova odnosa prema pedagoškom radu, prema poučavanju, obrazovanju i odgajanju.

RAZGOVOR U ŠKOLI	
Omogućuje razvoj ličnosti učenika	Onemogućuje razvoj ličnosti učenika
Učenik smije misliti i izražavati se drukčije	Učenik mora misliti i izražavati se kao učitelj
Učenik smije imati i izražavati vlastita iskustva	Učeniku se nameću iskustva učitelja
Učeniku nudimo razgovor	Učenika prisiljavamo na razgovor
Učeniku se priznaju samostalnost i individualnost	Učeniku se ne priznaju samostalnost i individualnost

(Brajša, 1994, p. 17)

Tabela 2. Razgovor u školi

Razgovor između nastavnika i učitelja, kao i između učenika i učenika, ima utjecajnu dimenziju. U svakom razgovoru sa učenikom nastavnici iznose neki sadržaj i utječu na njega. Tek kada ga učenik shvati i interpretira, djeluje na njega.

Komunikacija ima veoma bitnu ulogu u motivaciji i vođenju učenika. Učenicima trebamo omogućiti samostalnost njihova mišljenja, te slobodno komuniciranje između učenika i nastavnika. Ako se pojavi problem, postavlja se pitanje kako ga riješiti. Da bi komunikacija između učenika i nastavnika ostala uspješna, neophodno je riješiti problem. Sedam koraka za rješavanje problema su:

1. Prekinite aktivnost, pogotovo ako će neko biti povrijeđen.
2. Slušajte jedni druge otvorenih ušiju i očiju.
3. Imenujte problem.
4. Razmislite o različitim načinima rješavanja problema.
5. Izaberite plan u kome će svi izaći kao pobjednici, i koji svima odgovara.

6. Izvedite taj plan.

7. Procijenite da li je plan uspio” (Miller, 2000, p. 110).

Da bi se bilo koji problem riješio, potrebno je primijeniti gore nevedene korake.

MOTIVACIJA KAO USLOV USPJEHA U NASTAVI

Da bi učenici spoznali i iskoristili svoje mogućnosti, vrlo je važno okruženje u kojem rade. Drugim riječima, važno je da se učenici u školi dobro osjećaju i da kroz takav pozitivan ugođaj prihvataju i pozitivne životne stavove i trajno ih ugrađuju u svoj sistem vrijednosti. Ukoliko želimo da se učenici u školi dobro osjećaju, moramo u što većoj mjeri isključiti prisilu. Čovjek koga neprestano na nešto prisiljavaju, sasvim sigurno se ne osjeća dobro. Prisilom se u školi ne može ostvariti motivacija učenika, a nastavnici ne mogu postići uspješno vođenje učenika.

Mnogi nastavnici toga nisu svjesni; misle da učenike treba natjerati da uče i to pokušavaju postići lošim ocjenama. Ovo je u potpunosti pogrešan način koji će u većini slučajeva dovesti do negativnog feedback-a; prestanka svakog interesovanja za učenje. Ovakvi nastavnici sasvim zanemaruju važnost motivacije za uspjeh u učenju i nastavi uopće. Prema tome, učenike treba motivirati i zainteresirati za učenje. Prvi korak da bi se pomenuti cilj ostvario, jeste upravo komunikacija „u pravi čas i u pravo vrijeme“.

Motivacija ima veoma značajnu ulogu u ostvarivanju učenja kao aktivnosti učenika. Potrebno je znati da li su učenici motivisani za rad i koji oblici motivacije imaju najveće motivaciono djelovanje. Uspješan učenik motiviran je iznutra. To znači da takvo dijete uči zbog samog učenja i stjecanja znanja. Nagrada koju dobiva iz takve aktivnosti sadržana je u samoj aktivnosti, osjećaju zadovoljstva pri stjecanju znanja i povećanju vlastite kompetencije. Uspješni učenici drugačije tumače uspjehe i neuspjehe od manje uspješnih učenika.

Sa motivacijom je usko vezana i potreba za postignućem koja nas potiče da ono što radimo napravimo najbolje što možemo. Djeca koja imaju visoku potrebu za postignućem uporna su u radu, teže odustaju, a kada ih se prekine u zadatku, samostalno mu se vrata. Biraju zadatke srednje težine, a izbjegavaju preteške ili prelagane. Tako povećavaju vjerovatnost doživljavanja uspjeha te pojačavaju osjećaj vlastite kompetencije i zadovoljstva sobom.

Motivirana djeca i ona koja imaju visoku potrebu za postignućem obično su odlični učenici, ali nisu uvijek prihvaćeni od strane vršnjaka, a za osjećaj zadovoljstva i uspješnosti u školi važno je da imaju i kvalitetne odnose sa vršnjacima u razredu. Za omiljenost među drugom djecom i razvijanje uspješnih odnosa sa vršnjacima bitne su socijalne vještine. Učenici koji su otvoreni u komunikaciji i koji su sposobni slušati druge, kao i oni koji su spremni pomoći drugim učenicima, poželjni su i prihvaćeni u društvu. Socijalne vještine se usvajaju još u najranijoj

NEVERBALNA (GOVOR TIJELA) KOMUNIKACIJA	
Profesionalna	Neprofesionalna
Govor tijela: držanje, pokreti, sjedenje, stajanje, hodanje	
Opušteno, mirno, otvoreno,...	Ukočen, hladan, nepristupačan, napet
Mimika: čelo, oči, usta, obrve,...	
Otvorene, vedre, obrve mirne, usta s laganim osmijehom...	Namršteno čelo, namrgođeno lice, stisnute obrve, „tvrda“ usta...
Kontakt očima: gledanje u oči sugovornika	
Gleda sugovornika dok s njim razgovara, prati pogledom njegove pokrete, ne žmirka, ne trepće,...	Ne gleda sugovornika u oči, izbjegava pogled, lista svoje papire i ne podiže glavu,...
Govorno ponašanje: brzina, ritam, dubina, boja glasa, melodija, smijanje,...	
Govori polako i razgovjetno, pravi pauze, ne opterećuje dodatnim stvarima i digresijama	Govori hladno i brzo, nema pauze, ne potkrepljuje razgovor smješkom,...
Gestikulacija: govor ruku (tapšanje, blago dodirivanje ramena i dr.) i nogu	
Ruke lagano spuštene, mirne. Kod razgovora se pazi da sugovornik bude u ravnopravnoj ravni.	Maše rukama ili ih drži prekrížene na prsima. Sjedi prekrížene nogu (skakutanje, tapkanje, ..)

Tabela 3. Neverbalna komunikacija

(Preuzeto sa: <http://www.besplatniseminarskiradovi.com/Komunikologija/pictures/Neverbalna%20komunikacija.jpg>)

dobi. Djeca koja nemaju odgovarajuće socijalne vještine često će reagirati negativno, udaranjem, prekidanjem, upadanjem u riječ... Da bi kod učenika održali motivaciju, neophodno je znati da prihvaćenost od strane vršnjaka igra veoma bitnu ulogu.

ZAKLJUČAK

Učenici u školu idu iz mnogih razloga, neki idu zbog usvajanja znanja i razvijanja cjelokupne ličnosti. Motivirani su da saznaju onoliko koliko im je potrebno za ocjenu. Prethodno navedena konstatacija nas navodi da promijenimo način održavanja časa te ga prilagodimo učenicima kako bismo ih motivirali te uspjeli u realizaciji istog na najkvalitetniji način. Potrebno je da nastavnici više uključe učenike u nastavni proces, da prihvataju njihove ideje i prijedloge, da pokažu više razumijevanja i ostvare bolju komunikaciju. Također, nastavnici trebaju više koristiti nagrade za postignuti uspjeh i zalaganje u radu.

Trebamo uložiti više truda i rada kako bi se komunikacija odvijala na što bolji način, čime bi se stepen motiviranosti učenika poboljšao, jer samo tako možemo uspješno realizovati nastavni proces.

LITERATURA

- [1] Brajša, P. (1994). *Pedagoška komunikologija*. Školske novine: Zagreb.
- [2] Brajša, P. (1995). *Sedam tajni uspješne škole*. Školske novine: Zagreb.
- [3] Eraković, T. (1990). *Pokaži mi pa ću znati*. Pedagoška misao i praksa: Novi Sad.
- [4] Ilić, M., Branković, D. (2003). *Osnovi pedagogije*. Comesgrafika: Banja Luka.
- [5] Miller, B. (2000). *Komunikacija sa djecom*. "Maunagić" d.o.o. Sarajevo: Sarajevo.
- [6] *Pedagoška enciklopedija 2*, (1989).
- [7] *Pedagoški leksikon*, (1996).
- [8] *Pedagoški rječnik* (1967), Zavod za izdavanje udžbenika: Beograd.
- [9] http://www.link-elearning.com/linkdl/coursefiles/286/PK_01_02.jpg
- [10] <http://www.besplatniseminarskiradovi.com/Komunikologija/pictures/Neverbalna%20komunikacija.jpg>.

ROLE AND IMPORTANCE OF COMMUNICATION IN MOTIVATION AND PUPIL GUIDING

ABSTRACT

Depending of a pupil, motivation may be present in varying degrees and intensity. Starting from the above observation, the main objective of the study was to determine to what extent and in what way can communication be increased, apropos how can one influence motivation of a pupil in order to succeed in his conduction. In the paper we used the method of theoretical analysis, comparative and descriptive method.

Key words: communication, motivation, pupil, teacher, teaching.